

A nagykócsag (*Egretta alba*) és a vörös gém (*Ardea purpurea*) fészkelő állományainak alakulása a Hanságban 1975-től napjainkig

Die Entwicklung der Brutbestände von Silberreiher (*Egretta alba*) und Purpurreiher (*Ardea purpurea*) im Hanság von 1975 bis heute

A nagykócsag hazai állománya, továbbá a Hanság maradványtavainál fészkelő párok száma a 70-es évek elejére a minimálisra csökkent, s kiemelt védelmet kapott. A Hanságban a költésre alkalmas területek erre az időre, a lecsapolások és tájátalakítások miatt már csak a Fehér-tóra, a Barbacsi-tóra és a Kónyi-tóra korlátozódtak. Ez utóbbin, mivel tőzegbányászat folyt, költést nem tapasztaltam. Hasonlóan más kisebb maradványtavaknál, továbbá a tőzegbányászatok során, másodlagosan létesült Király-tónál sem. Az 1975-76-os években a Barbacsi-tón és a Fehér-tón egy-két fészkelő pár volt megfigyelhető, míg a vörös gém fészkelő állományai 20-25-30 párra tehetőek tavanként.

A két jelentősebb hansági tó intenzív halastóként üzemelt az 50-es évek közepétől. A tavakon nagy testű fém hal-önetetők voltak kihelyezve, továbbá a tavak közepén karbidágyú a madarak elriasztása végett. Az őszi október végi lehalászásokat követően a felszínre kerülő iszapos aljzatot madarak tömegei lepték el: ilyenkor 100-150 nagykócsag is megjelent táplálkozni, melyek hetekig a tavaknál maradtak. Később a Hanságban szétszóródva teleltek át a réteken és a csatornapartokon. Ezek az áttelelő kócsagok a Fertő-tó fészkelő állományából származhattak. 1976 októberének utolsó hetében Haraszthy Lászlóval Fehér-tón 120 pd nagykócsagot számoltunk meg. Érdekes hogy Ausztriában a 70-es években és a 80-as évek elején nem volt jellemző a nagykócsagok áttelelése. Inkább csak költő madárként voltak jelen nagyobb számban.

1975-től a Fehér-tón közbenjárásunkra a karbidágyút megszüntették. 1976 december közepétől a Fehér-tó és a barbacsi-tó a Hanság Tájvédelmi Körzet része lett, mint fokozottan védett területek. Ebből adódóan 1977-től rendszeres megfigyeléseket végeztünk a tavaknál. 1981-től madármegfigyelő torony segítette a számlálást.

A vörös gém telepek mindkét tó esetében az északi oldalon alakultak ki, így a védett területre vonatkozó kezelési utasítások szerint fennhagyandó 10-15 ha nádas részeket is itt jelöltük ki.

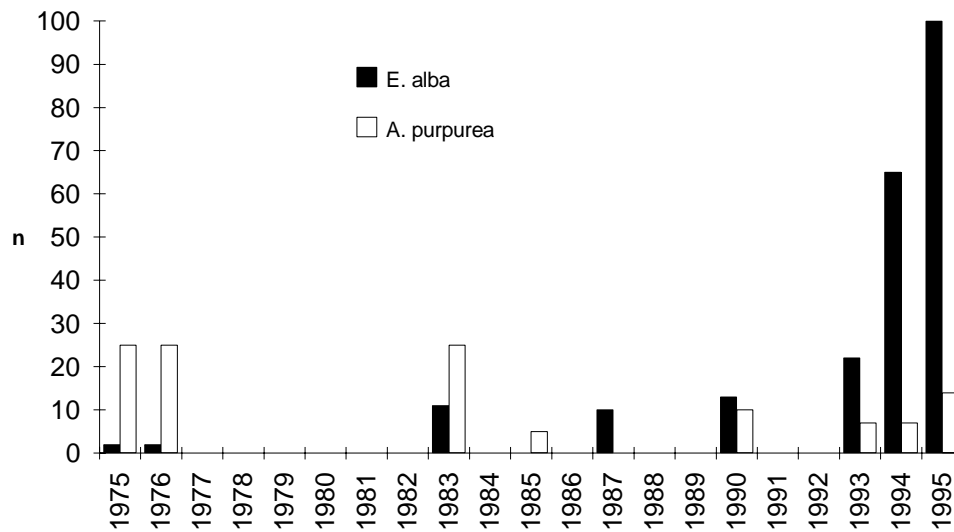
A költő nagykócsagok a vörös gém telepek közelében, kicsit elkülönülve építettek fészket. A védetté nyilvánítást követően a fészkelő párok száma lassan, de fokozatosan emelkedni kezdett. 1983-ban Fehér-tón már hét pár, a Barbacsi-tón négy pár nagy kócsag költött. A vörös gém állomány 20-25 pár maradt mindkét tónál. 1985-ben a Kis-Balaton elárasztásával egyidőben a vörös gémekek száma drasztikusan lecsökkent, tavanként mindössze két-három fészkelő párra. A nagykócsag állománya stagnált, mintegy tíz pár költött 1987-ig a két tónál. 1988-89-től lassan ismét emelkedett a fészkelő kócsagok száma. 1990-ben megszűnt a tavaknál az intenzív halászat. A halesetöket az Ornitológiai Tábor résztvevőivel szedtük ki a vízből. A nagy kócsagból ebben az évben 8-10 pár költött Fehér-tón, a Barbacsi-tón 6-7 pár, míg a vörös gém állománya tavanként 5-6 párra volt tehető.

Az 1992-93-as években a nagy kócsag állományok ismét emelkedtek, Fehér-tón 18 pár, a Barbacsi-tón 4 pár költött. Vörös gémből Fehér-tón 4-5 pár, a Barbacsi-tón 2-3 pár fészkel.

1994-ben Dr. Kárpáti Lászlóval repülőgépről mértük fel az állományt, meglepve tapasztaltuk, hogy Fehértón három telepen mintegy 50 pár költött. A tó északi oldalán egy nagy telep, a nyugati- és a déli oldalon egy-egy kisebb lazább kolónia volt. A Barbacsi-tónál 14-15 párt találtunk. A vörös gém állománya nem mutatott lényeges változást, Fehér-tón 4 pár, a Barbacsi-tónál 2-3 pár költött.

1995-ben ismét repülőgépes számlálást végeztünk Pellingert Attilával. Míg a Fehér-tónál nem változott a nagy kócsag állománya az előző évihez képest, a Barbacsi-tónál költők száma megháromszorozódott: 45-50 párra becsültük a tó északi részén fészkelőket. A vörös gémekek állománya mindkét helyen némiképp emelkedett, Fehér-tón 8 pár, a Barbacsi-tónál 6 pár fészkel.

A Hanság más területein ezek a fajok nem költöttek. A Kónyi-tó, a dél-hansági Király-tó és más maradványtavak táplálkozóhelyként jelentősek e két gémfaj számára. A későbbiekben a fehér-tavi és a barbacsi-tavi állománynövekedések következményeként várható a nagy kócsag megjelenése a potenciális költőhelyeken, így a Kónyi-tónál és a másodlagosan kialakult Király-tónál is, amennyiben a nádasok kiterjedése eléri a kócsagok által igényelt szintet és a területek háborítatlansága fennmarad.

A nagy kócsag és a vörös gém állományának alakulása a Hanságban
Entwicklung des Silber- und Purpurreiher Bestandes im Hanság

Az elmúlt 20 évben az áttelelő nagy kócsagok száma mindig magas volt a Hanságban. Gyakran láthatóak a jeges csatornapartokon, a lucernaföldeken és a réteken is. Az utóbbi években még szembetűnőbbek 30-50-70 egyedből álló laza csapatai a téli tarlókon, legelőkön, réteken, ahol elsősorban rágcsálókkal táplálkoznak. A keményebb hidegek beálltával a csatornák partján álldogálnak, gyakran szürke gémeikkel (*Ardea cinerea*) együtt, többnyire egyesével-kettesével. Ilyenkor éjszakázni sem járnak vissza a nádasba.

A költést az időjárás függvényében esetenként már április elején megkezdik, gyakoriak a pótköltések is. A nagy kócsag nem kedveli az úgynevezett "babás" nádasokat és a kisebb nádoltokat, ezért költ a Barbacsi-tónál is az északi, összefüggő nádszegélyben. Jelzések érkeztek a péri halastavakról is, jelentősebb kócsagtelepekről, ezek vizsgálatát 1996-tól tervezzük.

Az elmúlt 20 év védelmének köszönhetően úgy tűnik, hogy a magyar természetvédelem szimbólum madarának veszélyeztetettsége jelentősen csökkent, stabil állományok alakultak ki, melyek biztosítják jövőbeni fennmaradását.

Zusammenfassung

Der ungarische Bestand des Silberreiher - und damit auch der Hansägerwar bis Anfang der siebziger Jahre auf ein Minimum zurückgegangen. Hier brüteten an zwei Stellen, am Fehér-tó und am Barbacsi-tó, alles in allem 1-2 Paare. Der Purpurreiher brütete in größerer Zahl, an beiden Seen 25 - 30 Paare. Die Seen wurden seit den fünfziger Jahren als Fischteiche genutzt; intensive Fischfütterung und Vogelabschreckung war die Folge. Die Abschreckung stellte man ab 1975 ein, und auch die Schilfernte an den bevorzugten Nistplätzen der Reiher wurde eingeschränkt. Die Zahl der Silberreiherpaare begann langsam anzusteigen, 1983 brüteten am Fehér-tó bereits sieben, am Barbacsi-tó vier Paare. Bis 1987 stagnierte der Bestand, um später langsam wieder anzusteigen. Im Jahre 1990 fanden wir am Fehér-tó 8-10 Paare, am Barbacsi-tó brüteten 6-7 Paare. 1992-93 betrug der Bestand am Fehér-tó 18 Paare und am Barbacsi-tó 4 Paare. Im darauffolgenden Jahr stellten wir am Fehér-tó einen starken Bestandesanstieg fest, vom Flugzeug aus zählten wir 50 Paare. Am anderen See lebten 14-15 Paare in der Kolonie. Bei der Befliegung im Jahre 1995 zählten wir an beiden Orten jeweils 50 Paare.

Mitte der siebziger Jahre brütete der Purpurreiher an beiden Hansäger Seen in Kolonien von 25-30 Paaren, dies änderte sich innerhalb der nächsten zehn Jahre auch nicht wesentlich. Wegen der Überflutung des Kis-Balaton ging der Bestand 1985 an beiden Seen drastisch bis auf 2-3 Paare zurück, verdoppelte sich dann aber bis zum Ende des Jahrzehnts wieder. Einen geringen Anstieg zeigte der Purpurreiherbestand 1995, als am Fehér-tó 8 Paare und am Barbacsi-tó 6 Paare brüteten.

In den vergangenen zwanzig Jahren überwinterten die Silberreiher regelmäßig und bisweilen in großer Zahl im Hanság. In dieser Jahreszeit suchen sie Nahrung auf Wiesen und Luzernefeldern in verschiedenen großen Gruppen, nach dem Auftreten strengerer Fröste kann man sie einzeln oder zu zweit entlang der Kanäle sehen.

Fülöp Tibor Fertő-Hanság Nemzeti Park H-9163 Fehértó, Madárvárta tel.: 60/311-703